http://www.rusynacademy.sk

НАРОДНЫ НОВИНКЫ

КУЛТУРНО–СПОЛОЧЕНЬСКЫЙ ТЫЖДЕННИК РУСИНІВ СР

р. XVII
ч. 45 – 48
28. новембра 2007
ціна 6,- Ск

● *Сучасна Містна орґанізація (МО) у Пряшові Русиньской оброды на Словеньску (РОС) 29. новембра 2007 на великій сценї Театру Александра Духновіча (ТАД) реалізовала першу свою велику акцію – Днї русиньских традіцій, котра была проґрамом русиньского слова, музикы, співу, театрального уменя, фоклорных звыків і традіцій. Говорене слово ся орьєнтовало главно на два в сучасности важны проблемы – русиньске розгласове высыланя і Руськый дом у Пряшові. В проґрамі выступили: (зверьху зліва) Старославяньскый хор Ґрекокатолицького катедрального храму св. Яна Хрестителя у Пряшові, артіста ТАД Іван Стропковскый, солістка ПУНА Анна Барнова, бывшый директор ТАД і главный конферансьєр проґраму – Ярослав Сисак, артіста ТАД і знамый розгласовый Кум Дыня – Іґор Латта, бывша ведуча русиньского розгласового тіму Феодосія Латтова, (долов зліва) дїтьска фолклорна ґрупа Сонїчко зо Шаріського Ястрабя, на „устній гармонійці" заграв Дімітрій Крішко, свої віршы прочітав поет Штефан Сухый, фоклорна ґрупа Тихопоточан представила свядьбяны звыкы свого села. Участникам ся пригварив председа МО РОС у Пряшові Федор Віцо і вікарь про Русинів Пряшівскої ґрекокатолицькой епархії – о. Павел Петро Галько, ЧСВВ.* *Фоткы: А. Зозуляк*

Лекція о Русинах Словакії – в Москві

Жывот у великім містї, а главно у меґамістї, охаблять на нас свій слїд. Часто за множеством тых або іншых сувязей, многых дїл, тратить ся главне. А што є главне? Скоріше тото, што є главне, є і фундаментом... За конкретныма прикладами попробуйме ся обернути к історії, она все буде богатшов у своїх детайлах. Якраз к такій історії ся подарило дотулити ґрупі московскых славістів і любителїв славяньской культуры на **публічній лекції історіка Михаіла Дронова 20. октобра 2007 року на засіданю славяньского молодежного клубу при Московскій бібліотеці українской літературы.**

Вырвавши ся од каждоденных проблемів, не понагляючі ся, в єдну похмурну суботу зышла ся достаточно велика про подобны акції компанія заінтересованых слухачів. То не чудо, бо в послїднїм часї міджі узкым кругом шпеціалістів росте інтерес к русиньскій проблематіці, але іщі не є розвинутый міджі шыроков громадов. Прічіну того треба глядати в недостаточных інформаціях. Час од часу ся дістають до Москвы інформації за помочі розлічных і куцых источників, чім страчають свій сістем і научну істоту.

Цілём даной лекції, подля мене, было желаня автора перемочі тоту наверьственость, часто протиречівых міджі собов інтерпретацій історічных подїй і фактів сучасной реалности. О русиньскім національнім руху была одкрыта єго глубока основа, указаный фундамент, якый доволёвав му утримати ся під напором многых дештруктівных внутрішнїх і вонкашнїх факторів. Таков опоров є традіція із народного источника, скады черьпали свої силы як національны будителї, так обычайны представителї русиньского народа. Підтверджуючі повіджене, **богатым історічным матеріалом автор отворив перед слухачами сам феномен русинства, доказав єго многогранность і реалность.**

Такы акції суть ужыточны в дїлї популарізації і наслїдного осмыслїня богатой, основаной на глубокій традіції, русиньской культуры. Они доволяють інакше ся попозерати на історію і видїти в морю фактічных матеріалів главне, яке є основов у розвою як великого, так і малого народа і каждого чоловіка окреме.

Серґей СЛОІСТОВ, *Москва*

Олена Рудловчакова была ліпша, як єпіскоп

16. новембра 2007 року у віцї недожытых 89 років свого жывота у Пряшові умерла Доц. ПгДр. Олена Рудловчакова, к. н. Одправы за помершов ся одбыли в Домі смутку в Пряшові 21. новембра 2007 року о 13. годині, похована была в Празї на Олшаньскім цінтерю.

Кінцём 90-ых років 20. стороча єм безвыслїдно зганяв книжку Івана Дулішковіча *„Исторические черты Угро-Русских"* в трёх томах, котра вышла в Ужгородї в роках 1874 – 1877. В тім часї у єзуітів у Кошіцях дїяв єзуіта о. Ян Бабяк (теперішнїй пряшівскый ґрекокатолицькый єпіскоп). Каждый день одправляв у єзуітській капліцї про римокатоликів римокатолицьку омшу. На ёго омшу ходила і єдна наша знама. Нагодов барз добрї выходила з єзуітом Бабяком, а то аж так, же ся всягды хвалила, же як іде ку Бабякови на святе причащаня, фурт єй дасть тоту найвекшу гостію. Раз бісїдовала, же Бабяк ся хвалив, же в єзуітській бібліотецї Центра Выход-Запад в Кошіцях мають ай цінну споминану книжку Дулішковіча. Такой єм заанґажовав свою маму Ґізелу, жебы через тоту Бабякову облюбену вірнічку про ня книжку Дулішковіча од Бабяка пожычіла, жебы єм собі міг з нёй зробити фотокопію. Тота вірнічка пішла за ним і попросила го книжку пожычіти. О. Ян Бабяк быв зачудованый і опросив ся єй: *„А нашто вам буде? Книжка є писана азбуков."*

Вірнічка му повіла правду: ***„Книжку хочу пожычіти не про себе, але про василіана о. Йосафата Тімковіча, бо з нёй собі хоче зробити фотокопію і гварить, же ниґде книжку не може роздобыти і же знає о екзістенції лем єдного фалатка книжкы в Римі в Італії, а теперь о другім у єзуітів у Кошіцях."***

О. Ян Бабяк єй одповів: *„Кідь хоче Тімковіч фотокопію з книжкы, та няй собі іде до Рима і зробить фотокопію, я му не пожычу."*

Час утїкав. Од року 2000 єм зачав дїяти у Пряшівскім василіанскім монастырю. Панї Олена Рудловчакова ходила сістематічно в недїлю і на свята на Божы Службы до пряшівского монастыря. Так єм єй спознав. Пару раз єм єй навщівив ай дома. Говорили сьме о історічных темах. Панї Рудловчакова была експертка на історію Підкарпатьской Руси 19. стороча і на тему русиньского народного будителя о. Александра Духновіча... Пришла бісїда і на історіка 19. ст. – І. Дулішковіча і єго дорогоцінну історічну книжку. Ту панї Рудловчакова говорить:

„Я єго історію мам і вам пожычу, лем менї мусите приобіцяти, же книжку менї честно вернете. Бо знаєте, як ся говорить міджі науковцями – же украсти книжку не гріх – і усміхла ся так, як лем она знала."

О. Ян Бабяк книжку не пожычів, а доцентка Олена Рудловчакова вдячно пожычіла.

Доцентка Рудловчакова нам од того часу

● *Знама научна працовнічка, котра принесла много цінного главно у выскумі творчости русиньского будителя Александра Духновіча – Олена Рудловчакова із Пряшова, котра одышла до вічности 16. новембра 2007.*

пожычіла немало історічных книг, котры ся не дадуть в обычайных бібліотеках роздобыти. Мала, наприклад, і цензуровану історічну книжку од мадярськоґо ґрекокатолицького єпіскопа Імре Тімка: *„Keleti kerestenyseg, Keleti egyhazag"* (Budapest 1971), де єпіскоп І. Тімко доказує, же ціле Угорьске кралёвство од 10. ст. аж до 13. ст. было візантьского обряду, а латиньскый там быв заведженый насилно аж пізнїше. Кідь книжка в Мадярьску в р. 1971 вышла, римокатолицькый нунцій дав єпіскопови І. Тімкови на выбір: або одовздать вшыткы книжкы на ліквідацію, або го Ватікан збавить єпіскопства. Єпіскоп Тімко одовздав книжкы на спаліня, але пару книжок стигнув послати за границї. Так днесь тоту єго книжку мож найти, наприклад, в Народній бібліотецї в Паріжу і в приватній бібліотецї панї Олены Рудловчаковой у Пряшові.

Доцентка Олена Рудловчакова все охотно бісїдовала на історічны темы. Очі єй тогды лем так світили. Як єм мав якыйсь проблем порозуміти якысь історічны інтріґы 19. ст., стачіло зайти ку панї Рудловчаковій, а она мі то точно высвітлила. Знав єм, же говорить правду, а же од нёй ся дознам веце як з будьякой енціклопедії.

Як ся дочула, же єзуіта-єпіскоп Ян Бабяк і римокатолици мене пронаслїдують зато, же єм написав і выдав 1000-сторінкову історічну книжку *„Vladimirus de juxsta Hornad: Dejiny gréckokatolíkov Podkarpatska (9. – 18. storočie)"* (Košice 2004), зачудовала ся і повіла:

„То саме ся дїяло і з І. Дулішковічом в 19. ст., кідь выдав „Исторические черты Угро-Русских". Лем-лем же ся з того Дулішковіч дістав без позбавлїня зо священства... Сеґінь Дулішковіч... мав великы проблемы."

Інтересно, же в 19. ст. римокатолици пронаслїдовали Дулішковіча за єго історію, а в 21. ст. ся хвалять (теперішнїй єпіскоп Бабяк), же єй мають у своїй бібліотецї. Панї Рудловчакова ся чудовала, же римокатолици на зачатку 21. ст. ся справують ку ґрекокатолицькым історікам єднако, як ай в 19. сторочу. Історія є досправды учітельков мудрости.

Раз єм з панї Рудловчаковов бісїдовав і о *Народных новинках*, котрых шефредактором є пан Александер Зозуляк. Думав єм, же як пересвідчена Русинка українской орьєнтації буде на новинкы, на їх русиньску „говірку" і Зозуляка надавати. Быв єм зачудованый, же то так не было. Повіла мі, же Саша Зозуляк єй *Народны новинкы* посылать, же она їх сістематічно чітать і же Саша робить добру інтелектуалну роботу. Говорила, же Сашу познать одмаленька, а є то шыковный хлопець. Як говорила, было чути в єй голосї любов до вшыткого нашого – русиньского.

О. Йосафат В. ТІМКОВІЧ, ЧСВВ,
Пряшів

● В мадярьскім селї Вісло 17. новембра 2007 было свято на честь єпіскопа Йосифа Ґаґанця, котрый ту діяв у роках 1820 – 1828. Спершу в містній церькви была Служба Божа, на якій были і (злїва) председа Русиньского культурно-освітного общества А. Духновіча у Пряшові Г. Бескид, актівіста Словеньской асоціації русиньских орґанізацій П. Крайняк і председа русиньского культурно-освітного общества Будителї Т. М. Поповіч. По літурґії была святочно одкрыта і посвячена памятна табла Й. Ґаґанцёви за участи многых священиків, міджі котрыма быв і о. Ґ. Секель з Пряшова (на середній фотоґрафії другый злїва). На конець церемонії выступив главный орґанізатор акції Др. Тібор Міклош Поповіч, к. н., з Будапешту (справа).

Фоткы: П. Крайняк, мол.

В містї Вісло одкрыли памятну таблу єпіскопови Й. Ґаґанцёви

На честь єпіскопа **Йосифа Ґаґанця (1793 – 1875)** быв **17. новембра 2007** у мадярьскім селї **Вісло святочный спомин**, на котрім была на будові фары **одрыта памятна табла тому вызнамному представителёви ґрекокатолицькой церькви і русиньскому народному будителёви, який в роках 1820 – 1828 діяв як священик на фарї Вісло,** котра належала в часї Австро-Угорьска до Пряшівской єпархії, а то аж до 1924 року. Главным орґанізатором быв ***Русиньскый научный інштітут у Будапешті*** на челї з директором **Др. Тібором Міклошом Поповічом, к. н.**, котрый є заєдно ай передседом русиньского культурно-освітного общества ***Будителї***, а сполуорґанізатором была ***Русиньска меншинова самосправа міста Мішолц*** на челї з **Др. Тібором Уяцькым**. На славности взяла участь ай делеґація з Пряшова, представителї ***Словеньской асоціації русиньских орґанізації*** на челї з з председом *Русиньского культурно-освітного общества А. Духновіча* в Пряшові **Мґр. Гавриїлом Бескидом** і членом *Сполку русиньской молодежи Словеньска* **Петром Крайняком, мол**. Міджі гостями зо Словакії быв ай **ЮДр. Петро Крайняк**, дописователь *„Народных новинок“* і актівіста САРО.

На зачатку была Служба Божа в містній *Церькви вознесенія Ісуса Хріста*, котру служыв **о. Петро Горняк**, священик з парохії Цестіце з Кошыцького апостольского ексархату вєдно з **о. Ґабрієлом Секелём** з Пряшова, **Демком Балажом**, парохом з Вісла і Ракаца, **о. Ференцом Євицькым,** священиком з Абауй Санто, **о. Яношом Горняком** з парохії Болдоґкевараля, **о. Роландом Сабом** з парохії з Каны і **о. Петром Федором** з парохії з Чіко. Наконець Божой Службы ся приговорив **о. Ґабрієл Секель**, який указав на вызнам особности Ґаґанця, котрый быв знамый своїм глубокым соціалным чувством а поважованый є за найвызнамнїшого єпіскопа Пряшівского єпархії в 19. ст. Заєдно о. Секель підкреслив много паралел у жывотї єпіскопів Ґаґанця і П. П. Ґойдіча, главно їх харітатівну роботу, духовный розмір їх особности і одданость своїм вірникам і народу.

У БРАТІВ-РУСИНІВ

По Службі Божій была на фарї славностно одкрыта і посвячена памятна табла єпіскопови Йосифови Ґаґанцёви а вєдно з гостями і вірниками Вісла была заспівана на ёго памятку *„Вічная память“*. Одкрытій таблї єпіскопа Ґаґнця ся офіціально поклонили і положыли к нїй вічік з білых квіток **Ґ. Бескид** і **П. Крайняк**. Вінець положыли і представителї Сільского уряду у Віслї на челї із старостом **Міґалём Репасом**. При одкрытю таблы ся приговорив **Тібор Міклош Поповіч і Гавриїл Бескид**, корый подяковав орґанізаторам за позваня, добру орґанізацію акції і даня почливости єпіскопови Ґаґанцёви, а то одкрытём памятной таблы.

Пообідї славность продовжовала **міджінародным семінаром на тему *Жывот і дїятельство єпіскопа Ґаґанця і ёго робота в парохії Вісло***. Главный реферат прочітав **Др. Тібор Міклош Поповіч**, **к. н.** Ёго выступлїня доповнив своїм рефератом **Мґр. Г. Бескид** а **о. ПгДр. Ґабрієл Секель** і іншы.

Святочный день міджі нашыма русиньскыма приятелями в Мадярьску быв в просторах Сільского уряду у Віслї закінченый сполочным посиджінём і щедров гостинов, де зазвучала і штатна мадярьска гімна, а делеґація з Пряшова заспівала русиньскы гімнічны пісні *„Подкарпатскіє Русины...“* і *„Я Русин быв...“*

Наконець треба повісти, же село Вісло має 83 жытелїв, котры суть асімілованы Русины, а скоро нихто з них уж не знає, на роздїл од своїх предків, русиньскый язык, ай кідь сі свою ґрекокатолицьку віру утримали. О русиньскім характері села свідчать і мена вызначных дїятелїв на цінтерю, як, наприклад **Бобак**, каноник **Михал Сабадош** і іншы.

***ЮДр. Петро КРАЙНЯК**, Пряшів*

Делеґація Европской унії – в Русиньскім народнім домі

22. новембра 2007 делеґація Представництва Европской комісії в Україні зреалізовала в Русиньскім народнім домі в Ужгородї стрічу з представителями русиньских культурно-освітних орґанізацій і широкой громады. ***„Про нас є важне мати обєктівну інформацію о проблемах, з якыма ся стрічають Русины на Україні“*** – так означів прічіну робочой стрічі одповідный працовник Еврокомісії пан **Лука КАРАПЕЛЛІ.**

У БРАТІВ-РУСИНІВ

На стрічі ся діскутовало о проблемах правного узнаня русиньской народности на Україні, о взаємній координації роботы жытелїв Закарпатьской области з Русинами в сусїднїх державах у звязи з росшырінём Европской унії і вступом тых держав до Шенґеньской зоны.

Лідры сполоченьских орґанізацій (**Валерій Падяк, І. Кривскый, М. Макара, М. Шарґа, М. Бобинець, М. Алмашій, Ю. Думнич, І. Керча** і другы) поінформовали участників делеґації о цілях і задачах своїх орґанізацій, о жывотаспособности русиньской громады в краю і о поліпшіню сітуації по узнаню народности Русин Закарпатьсков областнов радов у марцу того року, о здобытках в области культуры, освіты і школства. Участници стрічі упозорнили на шпекулатівный характер означіня русиньского руху як сепаратістічного.

„Того року то была уж друга стріча лідрів русиньских сполоченьских орґанізацій Закарпатьской области з представителями Европской комісії в Україні,“ підкреслив председа Ужгородьского Общества А. Духновіча **Валерій Падяк**. *„В юну того року нашу делеґацію на челї з председом Світового конґресу Русинів П. Р. Маґочіём у Києві прияв посол, председа Представництва Европской комісії в Україні пан Ієн Боуґ.“*

На стрічі быв притомный і політічный аналітік представництва Европской комісії на Україні і в Білорусії пан **Дмитро Горчаков**. Гостї мали можность спознати ґалерію Русиньского народного дому в Ужгородї.

Подля інформацій прес-центра Ужгородьского Общества А. Духновіча спрацовала: ***К. КОПОРОВА***

Крокы ку зліпшіню русиньского высыланя в радію...

... уж пару місяців робить у першім рядї **председа Медіалной рады при Русиньскій обродї на Словеньску (РОС) – Федор ВІЦО**. В послїднїм часї **в тім дїлї абсолвовав три важны стічі у Братїславі**, а то **24. октобра 2007 із ґенералнов директорков Словеньского розгласу (СРо) Мілославов ЗЕМКОВОВ, а в тот істый день і з директорков Радія ПАТРІЯ Ілдіко НАДЁВОВ**. Потім **19. новембра 2007 взяв участь на засїданю посланцїв Выбору Народной рады СР про людьскы права, народности і поставлїня жен на челї з ёго председом Ласлом НАДЁМ**. Тот выбор інформовав о проблемах коло русиньского розгласового высыланя, предложыв конкретны пропозіції на ёго вылїпшіня. **Так істо членів інформовав о зачатій од 15. новембра 2007 петічній акції обчанів, слухачів русиньского высыланя Словеньского розгласу**. Председови выбору НР СР передав і петічный гарок із пожадавками, **котрый у прилозї публікуєме в тім числї Народных новинок**. У звязи з тым **ВЫЗЫВАМЕ ВШЫТКЫХ ТЫХ НАШЫХ ЧІТАТЕЛЇВ, КОТРЫ СУТЬ ЗГОДНЫ ІЗ ДЕВЯТЬМА ПУНКТАМИ ПЕТІЧНОГО ГАРКУ, ЖЕБЫ СЯ ДО НЁГО ЗАПИСАЛИ А ДАЛИ СЯ ЗАПИСАТИ ТЫЖ ДАЛШЫМ ЧЛЕНАМ ЇХ РОДИНЫ ЦІ ЗНАМЫМ, КОТРЫ ЛЮБЛЯТЬ СЛУХАТИ РУСИНЬСКЕ ВЫСЫЛАНЯ В РАДІЮ, АЛЕ ЗО СУЧАСНОВ ЁГО КОНЦЕПЦІОВ НЕ СУТЬ СПОКІЙНЫ**. Підписаны гаркы посылайте на адресу: **Александер Зозуляк** (член петічного выбору), **Русин і Народны новинкы, Духновічово нам. 1, 081 48 Пряшів**. За підписы допереду дякує автор тых рядків і далшы двоме членове петічного выбору: **Федор Віцо** (председа) і **Петро Крайняк, мол.** (член).

А теперь ся вернийме кус на зачаток, жебы сьме веце повіли о даных стрічах і о пунктах, котры суть у петічнім гарку. Перша стріча з М. Земковов была, віриме, хосеннов, бо она дослїдно выслухала Ф. Віца, котрый ю інформовав о цілковых проблемах русиньского розгласового высыланя. Спомянув основны претензії к тому высыланю, піддімензованя того высыланя з боку персоналного і фінанчного, што має неґатівный вплив на приправу актуалных і уж традічных релацій, як і новых, пропозіцію котрых перед тым дав ведучій Народностно-етнічного высыланя СРо **Янї ПАТАРАКОВІЙ,** але тоты дотеперь не были реалізованы. За важный недостаток, на якый у розговорї з ґенералнов директорков СРо обернув увагу, поважуєме то, же **русиньска народностна меншина на Словеньску не мать свого представителя в Розгласовій радї**, што значіть, же концепції высыланя ся створюють без інтересу о погляд на них з боку Русинів на Словеньску, з чого потім выплывають недорозуміня і наслїдно претензії і поносы Русинів на русиньске высыланя. Так само спомянув і єдну з нашых найважнїшых пожадавок, **жебы русиньске высыланя было назад перестїґоване з Кошыць до Пряшова**. Панї директорка ся высловила, же покы бы ся нашли вгодны просторы у Пряшові, так проблем бы мож было рішыти. На конець ся ґенерална директорка СРо телефонічно споїла з директорков Радія ПАТРІЯ Л. Надёвов, котра тыж прияла Ф. Віца і так вєдно ся договорили на пятёх конкретных пунктах зліпшіня русиньского розгласового высыланя:

1. **Вырішыти проблем із высыланём релації про юбілантів, жебы тота ішла єден тыждень як чісто русиньска в самостатнім русиньскім блоку в суботу, а другый тыждень як чісто русиньска в блоку русиньскім – у недїлю. Так бы ся мали чередовати нелем тоты релації каждый вікенд, але і ціле высыланя русиньске з україньскым, жебы ся не змішовали, як то є найвыпуклїше праві при релації про юбілантів**. Ту было підкреслено, же **треба вымінити і дотеперішнёго модератора той релації.** На вопрос о вымінї Ф. Віцо спомянув мено Ярослава Сисака як можного будучого модератора.

2. **Вернути русиньске высыланя на цілоштатный округ Радія РЕҐІНА.**

3. **Час русиньского высыланя пересунути з дообіднїх годин до підвечерных, а то в часї міджі 16. і 18., респ. 19. годинов.**

4. **Пожадавка на персоналне росшыріня творцїв русиньского розгласового высыланя і з тым споєне навышіня фінанцій** – то є в компетенції ґенералной директоркы.

5. **Пропозіції на зліпшыня якости обсягу русиньского высыланя мусять приходити** (і кідь по конзултаціях і пропозіціях звонка) **од редакторів того высыланя**. А ту уж суть пропонованы **реґуларны вікендовы приговоры, діскусны релації і под**. Подля панї директоркы такы пропозіції ся дадуть акцептовати.

Третёв стрічов Ф. Віца в рамках 4-членной русиньской делеґації (окрем нёго, в нїй были В. Противняк, М. Штенё і Я. Липиньскый) была стріча з членами Выбору НР СР про людьскы права, народности і права жен, де на 23. сходины того выбору пришла нелем делеґація РОС, але і делеґація Чемадоку і представитель „Союзу Русинів-Українців Словаччини“. Вшыткы говорили о проблемах і своїй неспокійности з окремыма народностныма высыланями, з їх концепціов, штрукторов і обсягом. Нас інтересує то, же Ф. Віцо ту зась спомянув пожадавкы Русинів Словеньска на зліпшіня русиньского высыланя, інформовав о головных нашых „болячах“, котры перед тым спомянув обидвом высше споминаным директоркам. Про нас є інтересным тот факт, же з предложеной *Петіції обчанів, слухачів русиньского розгласового высыланя* до резолуції з 23. сходин того выбору НР СР быв залученый пункт 9, котрый говорить о **навернутю русиньского высыланя з Кошыць назад до Пряшова.**

Також в послїднїм часї **ся роблять крокы на зліпшіня русиньского розгласового высыланя, але ці добры пропозіції і догоды будуть дотриманы, то укажуть найближшы тыжднї, главно, ці ся так стане од обіцяного 1. янурара 2008 року.** Але уж теперь є ясно, же **не треба чекати на „чудо“ з Братїславы або Кошыць, але треба і самому приложыти руку до дїла. Теперь хоцьбы лем підписом у петічнім гарку, котрый ся Вам дістав до рук.** Што собі „выдобєме“, то будеме мати, нихто іншый то за нас не зробить, ани Мадяре, ани Українцї, ани... РУСИНЫ, ПОСТАВТЕ СЯ СМІЛО ЗА ДОБРЕ ДЇЛО! ***А. ЗОЗУЛЯК,** член петічного выбору*

Меморандум

о взаємній сполупраці, помочі і порозуміню при просаджованю інтересів русиньской народностной меншины на Словеньску і за ёго границями

Під таков назвов документ быв приятый на конець судного спору міджі обчаньскыма здружінями **Русиньска оброда на Словеньску** з єдного боку і **Русин і Народны новинкы** з другого боку, котрый скінчів **зміром**. Текст публікуєме ниже по словеньскы як **факсіміле**, бо не хочеме, жебы дошло при перекладї ку даякій хыбі ці неточному тлумачіню. Документ підписали председове обидвох здружінь: **Владимір Противняк** за Русиньску оброду на Словеньску і **Александер Зозуляк** за Русин і Народны новинкы.

Zmier:

Memorandum o vzájomnej spolupráci, pomoci a porozumení
pri presadzovaní záujmov rusínskej národnostnej menšiny na Slovensku a v zahraničí

„Rusínska obroda na Slovensku, občianske združenie a Rusín a Ľudové noviny, občianske združenie vzájomne deklarujú svoju snahu o presadzovanie záujmov rusínskej národnostnej menšiny na Slovensku a v zahraničí.

Obe strany sa navzájom rešpektujú a uznávajú.

Rusínska obroda na Slovensku, občianske združenie rešpektuje ako vydavateľa periodík Rusyn a Narodny novinky Rusín a Ľudové noviny, občianske združenie.
Rusín a Ľudové noviny, občianske združenie rešpektuje ako vydavateľa periodika Info Rusyn Rusínsku obrodu na Slovensku, občianske združenie.

Rusín a Ľudové noviny, občianske združenie uznáva, že pri preregistrácii periodík Rusyn a Narodny novinky došlo k nedorozumeniu vyvolanému z jeho strany a priznáva si zodpovednosť za toto nedorozumenie, ktorého výsledkom bolo zhoršenie vzájomných vzťahov a napätie v rusínskej národnostnej menšine.

Obe strany majú záujem na spolupráci pri vydávaní svojich periodík a zaväzujú sa, že pri svojej činnosti a vydávaní týchto periodík bude ich prvoradým záujmom nevytvárať napätie vo vzájomných vzťahoch a podporovať rozvoj rusínskej národnostnej menšiny na Slovensku a v zahraničí, toleranciu a pochopenie medzi predstaviteľmi oboch združení.

Týmto memorandom sú týmto vysporiadané všetky spory a nároky vzniknuté v súvislosti s preregistráciou periodík Rusyn a Narodny novinky.“

Za Rusínsku obrodu na Slovensku: za Rusín a Ľudové noviny:

РУСАЛКА

КВАРТАЛНИК ПРО РУСИНЬСКЫ ДІТИ І МОЛОДЕЖ 4/2007

Навертаня ку властному коріню – через ікону

(Молода штудентка абсолвовала курз писаня ікон)

Зачаток нового школьского рока приніс на телевізну образовку і зачаток новой, уж третёй серії *„Супер Стар“*, котру з великов евфоріов слїдує скоро ціле Словеньско без огляду на вікову катеґорію. Самособов, прім у слїдованости веде молода ґенерація, ровесници „суперстарістів“. Много крику, радости, але і слыз, евфорії і

● *Штудентка 1. класы Педаґоґічной і соціалной академії у Пряшові – Патріція ШЕБЕСТОВА з Попраду, яка ся зачала занимати писанём ікон.*

напятя, вшыткы заінтересованы суть *„happy i super“*. І така є сучасна молодеж... Повна ребелії, неспокою, готова зробити вшытко, або скоро вшытко, жебы досягнути свій ціль. Є то добрї і в порядку, бо молодеж все была така, лем нам, што сьме дакус постаріли, ся часом видить, же сьме были замолода інакшы. Дакотры были, дакотры нїт, так як і днесь... І днесь ся міджі молодыма найдуть і такы, што глядають штось інакше, мають в собі покору, глядають не славу, богатство, але скоріше спокій, гармонію тїла і душы, намісто глучных діскотек находять успокоїня в природї, в церькви або і в монастырях, цалком ізолованы од „вонкашнёго неспокою“.

До такой сорты молодежи патрить і штудентка першой класы **Педаґоґічной і соціалной академії у Пряшові – Патріція ШЕБЕСТОВА**. Молода талентована штудентка на себе упозорнила при нашій презентації штудія русиньского языка і культуры, кідь ся як єдина з класы зачала о тот язык і культуру Русинів інтересовати, докінця ся приголосила і на предмет русиньскый язык і култура, котрый сьме дали до понукы выберовых предметів на споминаній академії.

Патріція жыє зо своёв родинов в Порадї і як кажда „справна“ русиньска родина є уж пословенчена, то значіть, же дома ся комунікує по словеньскы. Єдиным ідентіфікачным знаком, котрый Патріцію привів к тому, же єй предкове были русиньского роду, ся стало православне віровызнаня, на основі котрого молоде дївча одкрыло русиньске коріня своёй родины. Патріція ся докінця недавно дала похрестити і перешла на православну віру. До православной церькви ходить і у Пряшові, де од того школьского року штудує на педаґоґічній академії. Тихе, скромне дївча, котрому не заваджать, же до православного храму жены входять з покрытов головов, покорно закрыє красне чорне волося хустков, і так входить до храму Божого.

Патріція іщі не знать цалком точно, што хоче в жывотї досягнути, чім ся хоче стати, но знать єдно, же хоче робити того, што єй інтересує, хоче наповно выужыти свій талент, бо збачіла, же кідь чоловіка робота бавить і приносить му успокоїня, він є щастливый. Молоду штудентку найвеце заінтересовало малёваня. В православній церькви збачіла прекрасны іконы, котры суть характеристічны про візантійску церьков і зачала ся інтересовати іконописецтвом. Перед двома роками через лїтнї вакації ся єй докінця подарило дістати ся до женьского монастыря недалеко ґрецького міста Сідеро Касто, де ся монашкы учать писати іконы. Патріція мала тогды 13 років, а іконы можуть писати лем дївчата од 17 років, но незвычайный талент доволив представеным монастыря зробити выняток. (Мімоходом, в тім часї перебывав у мужскім монастырю і молодый вытварник з Пряшова, основатель постмодерного іконоклазму Іґор Пешта, о котрім сьме писали в апрілёвім числї Народных новинок з 2006 року).

Так молоде дївча зачало входити до таїв писаня православной ікони в ґрецькім Монастырю св. Кіріка і Юліты. На тихім, спокійнім містї, заперта од рушного і неспокійного світа зачінала помалы пробовати на самый перед росцвічовати руку писанём чар, потім наслїдовали орнаменты... Наперед терпезливы монашкы учіли вести руку по папірю – з основныма фарбами, нескорше з одтїнями каждой з фареб. Дале наслїдовало малёваня твари ікony. Класічны іконы, як нас поучіла молода малярька, ся пишуть на дереві, а то з фарбами, котры мають в собі примішаный жовток з яйця. В монастырю але дістали предлогу ікony на полотнї, і так зачали поступно малёвати такым способом, як ся то учіли, наперед на папірю, то значіть од чар, орнаментів, а послїднёв фазов была тварь ікony, котра ся малёвала на самый конець і поступно вытїнёвала. Наконець ся полотно налїпило на дерево і залаковало.

Самособов, писаню ікony передовала духовна приправа. Як повіла Патріція, ікона бы ся мала писати з молитвов, зато їх монашкы і духовно вели, намагали ся сконцентровати їх

● *Ікона Пресвята Богородіця з Ісуском, яку написала талентована штудентка Патріція ШЕБЕСТОВА.*

думкы за помочі молитвы, спокою, покоры... Лем так може быти ікона доконалов і передати нелем естетічне, але і духовне посолство.

Молода штудентка побыла в монастырю цілый місяць, заперта, одрізана од світа і в покорній молитві писала „свою ікону“, котров хотїла передати світу посолство ласкы, змірливости, злагоды, надії... Як сама повіла, были то єй найкрасшы вакації, на котрых сі нелем добрї оддыхла, але єй і духовно збогатили, помогли єй зорьєнтовати ся в жывотных годнотах і пріорітах. Єднов з пріоріт ся про ню стало і гляданя властной ідентіты, народной приналежности і інтерес о історію властного народа.

Кветослава КОПОРОВА,
фоткы авторкы.

● *На бісіді з писателями, лавреатами Премії Александра Духновіча за русиньску літературу – Маріёв Мальцовсков (в сердині) і Штефаном Сухым было весело. Дїти комуніковали спонтанно по русиньскы, было видно, же панї учітелька Каміла ГУДАКОВА (зліва) їх на бісіду добрї приправила. Найвеце вопросів давали дївчата свому краянови Штефанови Сухому, котрый знову несподївав своїма найновшыма стишками ●Данку КОЧАНОВУ і Катку СУРОВУ інтересовало, ці дїти писателькы Марії Мальцовской читають єй книжкы і як їх оцінюють, але і то, ці роспещене дївча з приповідкы Материна правда є скуточне, або выросло лем у фантазії авторкы.*

Фоткы: К. Копорова

Рок і поп не є „гатланина“ ани „борщ“

(Ку 2. річнику конкурзу авторьской русиньской популярной музикы, котрый ся одбыв 16. новембра 2007 у Свіднику.)

Неперек тому, же єм особно не був участником фестівалу русиньских „роковых“ (або поповых?) капел у Свіднику, стачіло мі послухати высыланя русиньского розгласу, і так єм сі міг вытворити образ фунґуючого ділетантства і незнаня елементарных прінціпів проблематікы, котрій був фестівал присвяченый. Мав то быти фестівал роковых (ці поповых?) капел. Ани єдна з тых, котры передавав русиньскый розглас, не была роковов капелов. Заінтересовав ня лем Осиф КЕСЕЛІЦЯ своїм музичным „експеріментом“, котрый балансує міджі етно і пробов о нову алтернатіву. Акцент ся ту клав на тексты співанок і цалком добре аранжованя (но о выконї то уж повісти не можу). Другы одвысыланы річі были „самограйковы“ отравы, напахнуты „шелшов“ славных естрадных капел з Україны в сімдесятых роках, но телеґонічно перемішаны із псевдотехном і под. О текстах радшей помовчу.

Кідьже єм роковый музикант (думам, же Янко Калиняк о тім знать), зістав єм немило несподїваный уж одвысыланыма інформаціями о фестівалї і, недайбоже, жебы тото, што розглас пустив до етеру, было тото найлїпше з фестівалу, бо тогды ся треба над ним важно задумати. Притомность Івана Чіжмаря в порої про рокову і попову музику мі припоминало часы ряджіня Міністерства культуры СР МУДр. Іваном Гудєцом. Пан Чіжмарь нелем же року ани попу не розумить, але і єго коментарь односно фестівалу быв „много слов о нічім“. Пан Чіжмарь, тримте ся свого „копыта“! Сьте добрый фолклорістa, так не берьте „трубачови трубу а попови кадило“! *„Явор, явор, яворове листя...“* не є одказ, ани основа року (ці попу), але бесхыбный фолклор.

Тримам пальцї фестівалу „року“ (або і попу) в будучім роцї в надії, же ся рушить з місця за путёв ку якости, а не наопак.

Др. Михал БИЦКО, ПгД.,
теоретік уменя і музеоедуколоґ

Першый мініфотбаловый турнай молодых Русинів...

... був у **Мукачеві 27. октобра 2007 року**, де ся зышли **штирї школярьскы мініфотбаловы колектівы**, з чого два были заграничны. Русиньску оброду, а тым ай Словакію, репрезентовали молоды фотбалісты **фотбалового клубу „Карпатія“ Пряшів**. Привів їх до Мукачева тренер **Федор Віцо** і ведучій колективу **Петро Крайняк, мол.** Далшым із заграничных мужстев была компанія учеників **Ґімназії Петра Кузмяка в Руськім Керестурі** із сербской Войводины. Но а **два колективы были домашнёй провеніенції.**

Першый річник мініфотбалового турная русиньских школьских колективів ся міг зачати. Грало ся на застрішенім гріщу воєньских мукачевских касарень, а атмосфера была наісто же боёва не лем зато, же ся грало на касарнёвім пляцу. Каждый з грачів ся чув як репрезентант своёй країны, бо быв то, предці, турнай міджінародный. Но не хыбовав ту ани дух приятельства ці русиньской взаємности.

Мають своє выховне значіня подобны акції, што собі наісто усвідомили ай главны орґанізаторы: **Валерій Падяк** і **Миколай Бобинець**. За три днї ся старали о колективы молодых фотбалістів і їх дорослый супровод, абы были добрї выспаты і обознамлены з турістічныма лакомностями міста Мукачева, но ай Ужгорода. Орґанізаторы планують зорґанізовати ай другый річник міджінародного мініфотбалового турная русиньских школьских колективів. Думають так, же турнай зроблять масовішым што до множества участників, де бы привітали і колективы з Мадярьска, Польщі, а в будучности ай споза моря.

Суть в сучасности тенденції міджі русиньскыма языкознателями вытворити про ужывателїв нашого языка єден сполочный тіп – койне... Што тым хочеме коло фотбалу доказати? Же ту ся не потвердила потреба такого неприродного вытвору, бо молоды шпортовцї ся файно дорозуміли ай порозуміли, хоць говорили маленько розлічныма языками.

Дарьмо, шпорт має міць і велику зъєдночуючу силу, а турнай молодых русиньских ногейбалістів то зясь, уж по кількый раз, доказав. Не выдумали то панове Падяк і Бобинець плано, дай їм Бог здравя за одслужену роботу, а од нас мімо подякованя приймийте, панове братове, пожеланя много охоты до роботы з русиньсков молодежов на полї шпорту і культуры.

Турнаёвы выслїдкы стріч „Карпатії“ Пряшів: **„Карпатія“ Пряшів – „Руснак“ Руськый Керестур 0:1 (0:1), „Карпатія“ Пряшів – Мукачево II. 3:1 (3:1).**

Таблічка:
1. ФК „Руснак“ Руськый Керестур
2. ФК Мукачево I
3. ФК „Карпатія“ Пряшів
4. ФК Мукачево II

-шс-

● *Фотбаловый клуб „Карпатія Пряшів“ зо своїм тренером Федором Віцом (зліва) і ведучім мужства Петром Крайняком, мол. (справа), котры на турнаю в Мукачеві здобыли третє місто. Бранкарь пряшівского мужства ся став найлїпшым бранкарём цілого турная.*

Штефан СМОЛЕЙ

Переплаканы свята

Андрій Береза рано в стайни скінчів кормліня худобы. Требало іщі напоїти... Вошов до хыжы, лампа іщі світила. Задув єй і попозерав на постіль, де іщі лежали Василько із Петриком:

– Парібци, а вы што іщі лежыте в постели, чом уж не встанете?

– Днесь до школы не ідеме, не мусиме скоро вставати, – крічав Петрик

Но отець ся не дав лем так одбити: – І так бы сьте уж могли встати! Добрї, же не ідете до школы. По фрыштику нас чекать велё роботы. О два днї – Святый вечур, треба різати і колоти дрыва. І стромик уж треба принести, парібци, не думате?

– Я піду по стромик!

– Васильку, та ты бы пішов сам до ліса? Ці ся не боїш? – звідує ся Петё брата.

– А чом бы єм не пішов... З Андрійком Ясеняковым іщі восени, як сьме ходили на поле із худобов, сьме сі выпозерали красны смеречкы, котры в зимі вырубаме. Знаш кілько там красных стромиків?

До бісіды їм скочів отець: – Добрї, Васильку, кідь піде і Андрій Ясеняків, підеш і ты, але самого тя до ліса не пущу. Но а кідь підеш по стромик, то Петё з Михалом будуть рихтовати дрыва.

По фрыштику Василько шатовав до Ясеняковых, жебы повів свій план Андріёви. Добісідовали ся. Нарадованый Василько ся розбіг глядати свої чіжмы, котры му подаровав німецькый вояк. Было то уж на кінцю войны, воякови было жаль хлопяти, кідь го видїв ходити восени набосо по болотї. Василько памятать на тот момент, як кібы то было днеська. Німецькый вояк го закликав ку собі і штось говорив по німецькы. Нихто му не розумів, але кідь выбрав свої стары чіжмы і положыв їх ку Васильковым скочанїтым ножкам, вшытко было ясне. Чіжмы были тяжкы і великы, але Василько ся над тым не задумовав. Мав свої властны чіжмы, котры го охороняли од каміня, болота і терня. А кідь ногы закрутив іщі і до онучок, то была парада! Уж нияка зима!

Чіжмы го чекали в коморї. Обкрутив сі нагрубо малы ножкы онучками так, же ледва чіжмы обув. Холем їх не стратить у снїгу...

Андрійко го уж чекав.

Хлопцї ся выбрали горї селом. Хоць снїгу уж было велё, ішло ся їм добрї, бо дражка была вытоптана. Много людей з Быстрого, Варіховець і Репеёва по нїй уж перешло перед нима, бо перед рождественныма святами їм было треба за делем-чім міряти драгу аж до Лабірця. Гірше уж было, як скрятали на польну путь. В зимі тады не ходив нихто. Хлопцї ся бродили снїгом высокым аж повыше колїн. Крачало ся тяжко...

Покы вышли на верьх званый Ярчіска, обидвоме были здушены, аж мокры. Але было треба дойти аж на Сушкову, де были смерекы. Андрійко быв цалком змученый: – Як хочеш, Васю, то ідь дале, але я ся вертам домів...

– Не можеме предцї прийти без стромика, знаш як бы нас высміяли? Василько собі представляв як ся дома з нёго братове сміють, якый є невалушный, же ани стромик з ліса не годен принести. Тото не може допустити.. ..

Крачають дале, хоць Василёви уж так студено на ногы, же не годен вытримати. Попозерать ся долов, і што не видить? На правій чіжмі ся му одшкірять талпа. Снїгу му надуло аж водну до чіжмы. Подумав сі: мам нагрубо накручены онучкы, захранять ня...

Ледва пришли на Сушкову. Скрегнутыма ручками вырубали два стромикы, обвязали їх з мотузком, жебы ся їм легше несло, і намірили домів. Великым снїгом, а іщі із стромиками не могли барз шатовати. І так была драга уморна, здушыли ся і зясь были цілы мокры. Василькови уж і перестало быти зимно на ногы, но помалы ся зачало змерькати. Змучены хлопцї заганяли голод змерзнутыма терьками, якы іщі не стигли опадати. Конечно збачіли першы хыжы села. То їм додало силы і придали до кроку. Ту ся знову озвала права нога. Біль ся не дав вытримати... Конечно пришли аж ку своїм хыжам. З двора ся озвало: – Нолем укаж, што за чудо єсь приніс? То ся з яснов іроніов озвав старшый брат Василька – Михал.

– Розвяж і попозерай. Думам, же векшый нам ани не треба. Іщі і з того буде треба зрізати, жебы... Уж ани не доповів, лем біг до хыжы, бо нога болїла престрашно.

Мати помогла вызути Василькови чіжмы. Онучка на правій нозї была цалком мокра. А нога од пальцїв аж по кістку фіалово-белава. Мати як тото видїла, міцно ся перестрашыла. Ногы ся не мож было ани дотулити, бо хлопя верещало не своїм голосом.

З двору прибіг отець. Як збачів ногу, влагоїв маму і хлопця: – То ніч! Я думав, же єсь собі із сокырчатём зарубав до ногы...

А матері приказав: – Чім скорше принесь снїгу у відрї, будеме му ногу натерати снїгом, жебы сьме єй розогрїли.

– Я не дам натерати ногу снїгом, – запротестовав выстрашеный хлопець і крічав дале, – нога ня міцно болить, не мож ся єй дотуляти!

– Єсь даякый хлоп, або нїт! Я знам, же нога болить, бо она є омерзнута, але кідь єй не даш розогріти, можуть ті єй і одрізати. А тото хочеш?

Хлопець вытріщів очі і уж ани не мукнув, лем терпезливо чекав. Мати пришла із снїгом і обидвоє зачали выстрашеному хлопцёви чухати із снїгом ногу. В тім моментї Василько зачав страшно верещати і мама такой одскочіла, в очах ся єй скрутили слызы...

– Слухай, жено, ту нам плач не поможе. Ногы треба чім скорше розогріти, бо буде біда. Дай хлопцёви міджі зубы деревяну ложку а ты, Васильку, як тя буде барз болїти, то кусай до той ложкы а не до мого плеча... Увидиш, же буде добрї, лем вытримай!

Матірь сердце міцно болїло як чула Василька стукати, вшытку болїсть бы взяла на себе, кібы могла, но не дало ся. Мусив терьпіти єй дїтвак...

– Іщі кус мусиш вытримати і уж буде добрї, – благав хлопця отець і тер снїгом обидві ногы, аж ся сам здушыв. По куртім часї зачала нога червенїти. Отець ся зарадовав: – Уж сьме выграли, видиш, мам, кров уж зачінать переходити аж ку пальцям. Уж буде добрї, Васильку!

А мав правду. Васильковы пальцї на правій нозї іщі довго болїли, але нога была захранена. Рождественны свята пересидїв Василько на лавцї коло облака босый. Слїдовав своїх камаратів як ся ховзають по дразї і было му смутно-пресмутно... Так ся на свята тїшыв, а наконець їх цілы переплакав. Утїшав го холем погляд на стромик, што ся припараджeный гомбав на грядї під повалов. Він быв сімболом єго малого геройства і сохраненой хлопской чести.

● Ілустрація Анны Ґаёвой.

● В матерьскій школцї у Пчолинім панї учітелька Людміла ҐУБИКОВА пестує комунікачны способности і в материньскім языку – русиньскім. Приповідкова книжка сестер Костовых ся єй придала як добрый методічный помічник.

Фотка: К. Копорова

Баба-Яґа

(Приповідка)

Де было-там было, жыло раз єдно дївчатко, писало ся Аленка. Мама єй умерла, а нянько ся оженив з недобров мачохов.

Мачоха Аленку не любила, хотїла ю загубити. Закликала невластну дївку і гварить єй: – Ідь ку моїй сестрї і однесь ї колачі.

Аленка ішла через густый лїс глядати мачохину сестру, но сама ся бояла.

Збачіла хыжку на курячіх лабках. На драбинцї сидїв чорный коцур і сычав на дївчатко. Но Аленка го погласкала по серсти і погостила колачками.

Коцур єй гварить: – Дякую ті, добре дївчатко. Біж одтыле, бо ту жыє Баба-Яґа. Дораз прилетить.

Як ту досправды вшытко задуднїло. Летить Баба-Яґа, Нога Кістлива, у бочцї, мітлов ся розмахує: – Повідж, чом єсь пришла, бо тя зъїм.

Аленка ї повіла о мачосї. – Добрї, – гварить Баба-Яґа. Кідь мі до рана утчеш полотно і ушыєш мі десять сорочок, пак ті укажу дорогу ку мачохиній сестрї. Но кідь то не стигнеш, так тя зъїм.

Аленка заплакала, но коцур єй гварить: – Не плач. Біж домів. Я за тебе зроблю вшытку роботу. Возьми сі гребінь і біле полотно, будуть ті на хосен. Аленка ся коцурови подяковала і побігла домів.

Коцур сі сїв ткати полотно. Баба-Яґа крічіть з двора: – Дївче, тчеш полотно? Тчу, тчу, – одповідать коцур. Баба-Яґа ся посмотрила до облака і збачіла, же ю перевели. Зачала їх наганяти.

Аленка ся обернула, і Баба-Яґа ю здогнала. Тогды шмарила біле полотно і розлляла ся ріка шырока. Баба-Яґа члюп до воды а уж Аленку здогнала.

Тогды шмарила гребінь, і выріс лїс буйный. А сама дале побігла.

Баба-Яґа ся зачала продерати лїсом а стромы стояли высокы, крякы лежали кырпаты, пнякы перерастали грубы.

Аленка ся обернула і збачіла, што Баба-Яґа, Нога Кістлива, ся зморила, цалком зослабла.

Аленка прибігла домів і росповіла дїдкови як ю мачоха хотїла загубити і як ю чорный коцур захранив од Бабы-Яґы.

Нянько ся розъїв на мачоху і выгнав ю з дому. – Но, жено, ты ту веце не будеш, марш одтыле. А чорный коцур пришов Аленку навщівити.

Почастовав ся, почастовав і остав там жыти навсе. А Аленка ся порадовала.

Переклад зо словеньского языка:
Марія СМЕТАНОВА

Квета МОРОХОВІЧОВА-ЦВІК

Росповідь о ялічцї

В нашім садї, коло плота,
Ялічка выросла.
Нянко з дїдом єй садили,
Бодай не доросла.

Позавідїв сусід гарду,
Став оговаряти,
Дїдо з няньком то не знесли,
Дали єї стяти.

Іду домів іздалека,
влаком, автобусом,
перше, што ня все потїшить
погляд в моїм дусї.

Горї садом посмотрю ся,
На дворї спочіну.
Оком вергну всевидущім,
На стежку камінну.

Смотрю, смотрю... Я не дома?
Ялічкы ту не є.
Вытяли єй двоме хлопи.
Чом? Нихто то не знає.

Дїду, няньку, няньку, дїду,
Што вы наробили?
Тадь вы менї зо серденька
Кус домова взяли.

Нянько з дїдом высвітляють,
Так і так ся стало.
Сусідови сьме по волї…
Інакше ся не дало.

Краю милый, краю любый,
Як мам теперь жыти?
Без ялічкы, без зеленой,
Тяжко менї быти.

Родне місце мого брата
Тыж тримать за сердце,
Посадив нову ялічку…
Што нам треба веце?

Каждым роком, каждым лїтом,
Додому приходжу.
Людьску злобу не заставиш,
Радше єй обходжу.

Бо то лїпше із сусідом
В ласцї нажывати.
По добрїм, а не в злобі
Проблемы рішати.

Новый школьскый рік – із новов директорков

Основна школа в Пчолинім зачала новый школьскый рік 2007/2008 з дакількома вызначныма змінами економічного, але і персоналного характеру. Першов важнов, а самособов про далше фунґованя школы і позітівнов, змінов є факт, же до школы прибыли школярї з ОШ в Гостовіцях, де была школа зрушена. Такым способом ся число школярїв звышыло із 67 на 83, што принесло до школы і веце фінанцій. Далшым новым фактом є зміна на постї директоркы школы. По довшім часї школьска рада у вольбах не потвердила стару панї директорку – **Мґр. Катаріну Гребенёву**, але єй місто вычеряла учітелька **Мґр. Анна Миндошова**, котра на пост директоркы наступила **од 1. юла 2007**. У звязи з тым сьме панї директорцї дали пару вопросів і попросили представити свою візію далшого фунґованя школы.

● *Нова директорка Основной школы у Пчолинім, Сниньского окресу – Мґр. Анна Миндошова.*

● ***Панї директорко, як довгорічна учітелька, але і жытелька села Пчолине сьте до конкурзу вступали як чоловік, котрый добрї знать проблематіку як школьского жывота, може і ходу школы з економічного боку, так і проблемы, котры траплять школярїв, але і їх родічів односно потреб у навчалнім процесї. На што ся хочете зосередити на самый перед?***

– Ясно, же чоловік, котрый ашпірує на даякый пост, мусить мати і ясну представу о роботї, котра го чекать. Директор школы днесь мусить быти главно добрым економом і манажером. Я професіов не єм ани єдно, ани друге, бо цілый свій дотеперішнїй професіоналный жывот єм фунґовала як учітелька той школы. Вірю але, же дотеперішнї жывотны скушености были про ня добров школов, жебы єм сі знала порадити і в тій области. Зачала єм меншыма кроками, так як нам то доволять фінанчна сітуація, бо навышіня фінанцій на гостовіцькых школярїв буде реалным аж од 1. януара 2008. Треба але повісти, же школа не мать даякы важны фінанчны проблемы. Дость нам помогли актівачны роботы, вдяка котрым могли ходити пораїти, але і помагати в кухни незаместнаны жены із села. Школьска кухня нам добрї просперує, на днешнїй день мать 131 стравників (варить і про Дїтьскый домов у Гостовіцях як і про гостовіцьку школку), також кухня на себе заробить. Купили сьме докінця і робот за 220 тісяч корун. Далшым позітівным моментом было запоїня ся до проєкту Европского соціалного фонду. До того проєкту ся запоїли лем 4 школы в рамках Сниньского, Гуменьского і Міджілабірьского окресів. З того фонду сьме дістали можность заместанати чоловіка, котрый поберать соціалны давкы, причім на каждого заместнаного такым способом діставать школа іщі 800 корун, наприклад на порошкы, сапонаты і т. д. То є про школу велика поміч, бо од юла сьме робили велике упрятованя, і так сьме сі з тыма людми могли спомочі. Они суть заместнаны лем на 4 годины, але мушу повісти, же не позерали на час, робили кілько было треба, бо ту суть люде вдячны за роботу. Также школу сьме дали в рамках можностей до порядку, треба нам іщі понатерати воблакы. Поміч нам приобіцяли родічі школярїв, за што їм хочу допереду подяковати.

● ***Далшы два вопросы ся тыкають процесу выучованя. В чім суть плусы вашой школы, а наопак, што бы сьте хотїли злїпшыти? У вашій школї ся учіть і русиньскый язык, дотеперь як неповинный предмет, а то на першім і на другім ступню. Дїє ся так уж пару років і видить ся мі, же Пчолинчане (мінімально тоты, котрых дїти ходять на годины русиньского языка і культуры) мали достаточный час на то, жебы ся зознамили з тым предметом і порозуміли, же він мать місце у жывотї їх дїтей. Же є то докінця їх право спознавати язык і культуру народности, прислушниками якой самы суть. До якой міры реалнов видите можность, жебы ся предмет русиньскый язык і культура став повинным про вшыткых школярїв, і школа так здобыла штатут народностной школы із вшыткыма правами, котры єй у звязи з тым належать і суть ґарантованы Уставов СР?***

– Зачну од другого вопросу. Тоту можность виджу як реалну, і я сама не мам ніч проти нїй, але о тім ся мусиме порадити з родічами, бо главно они мають право вырішыти, ці так хотять, або нїт. А в чім суть нашы плусы і мінусы? За плус поважую факт, же не маме переповнены класы. А з меншым числом школярїв ся дасть омного лїпше робити, учітель ся може з каждым індівідуально занимати подля ёго способностей, в класї є і спокійнїша атмосфера, бо є роздїл, кідь є 12 школярїв у класї, як кідь є їх 30. Нашы учітелї може не мають такы премії, як у векшых школах, но єм пересвідчена, же научать дїтей лїпше, бо маме здатных педаґоґів на вшыткы предметы. Дякуючі бывшій панї директорцї Гребенёвій нашы школярї належать міджі найлїпшых у роботї з компютером, а то є великый плус до їх далшого жывота. На другім боцї, пожадавка родічів уж довгы рокы є анґлїцькый язык. Мы сі го затля не можеме заплатити, но може ся стати, же ся економічна сітуація нашой школы натілько злїпшить, же сі то будеме мочі доволити. То бы было моє желаня.

Треба додати, же і тота пожадавка Пчолинчан може быти реалнов, бо змінов штатуту на народностну школу можуть здобыти далшы фінанції, з котрых сі можуть, наприклад, заплатити і учітеля анґлїцького языка. Може і тот факт буде про них добров мотівацiов при вырішованю: Быти, ці не быти Русинами?

Кветослава КОПОРОВА, *фотка авторкы*

Фолклорный колектів *Земплін* – ай о Русинах

К **50. роковинам свого взнику** фолклорный колектів ***Земплін*** з Михаловець приправив святочный ґалапроґрам, з якым выступив у дакотрых містах выходной Словакії. **11. новембра 2007** го могли видїти позерателї в **Пряшові**, де на **великій сценї Одборового дому культуры** могли обдивляти скоро дві годины проґраму, а в нїм танечне і співацьке майстровство. Про русиньскых позерателїв проґраму было милым зачудованём, кідь колектів у другій части проґраму представив пасмо русиньскых танцїв і співанок в емотівній хореоґрафічній управі, котрым указав скоро тісячрічну історію Русинів, якы оддавна жыли на теріторії Земпліна а своїма народныма традіціями збогачували ай культуру Словаків.

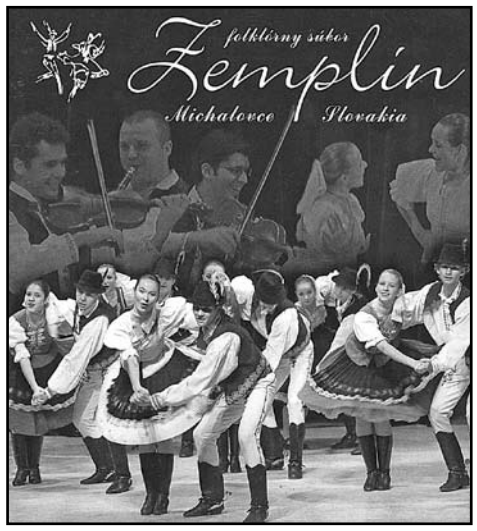

● *Обалка проґрамкы выступлїня михалївского фоклорного ансамблю Земплін у Пряшові на почесть 50. роковин свого взнику.*

О тім свідчіла назва проґраму ***„Было то і были ту“ (Русины)***. Хореоґрафія проґраму была прекрасна. Было в нїй видно знаня історії Русинів, решпект перед їх культуров і народныма традіціями і інтерес отворено презентовати місце Русинів на культурній і народностній мапі Словакії. Зачудованём ґалапроґраму было і то, же перед ёго зачатком каждый дістав к листку і штиріcторінкову інформацію о Русинах під назвов *„Народ без отчізны“*. Нагородов за великый умелецькый зажыток были довгы аплавзы публікы.

Юбілантови і ёго членам желаме і дорогов редакції много щастя, здоровя а іщі веце умелецькых успіхів дома і за границями.

Петро КРАЙНЯК, мол., *Пряшів*

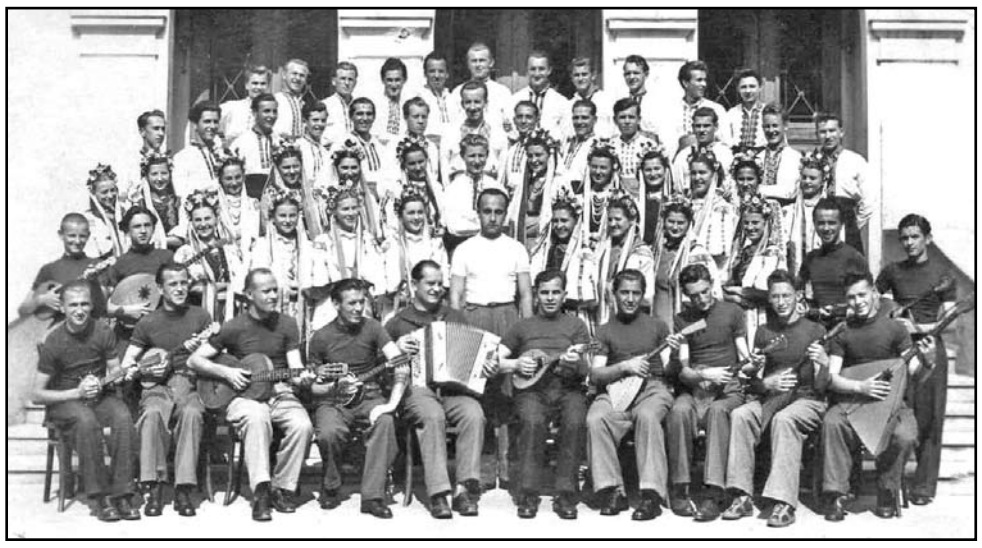

● *Великый „Ансамбель без мена“, у якім были талентованы русиньскы штуденты з пряшівскых середнїх школ, ряд із котрых потім пішли умелецьков путёв.*

Ансамбель без мена

Не кажда задача, котру собі напланує выповнити, принесе пожадованый успіх. Але тота, о котрій буду писати, была завершена надміру добрї і мала велике значіня про наш народ, котрый жыє ту в Карпатах, під Бескідом.

Пише ся рік **1947** – другый рік по войнї. Нашы люде пережывають повойновы часы у надїї, же уж буде лїпше, бо той войны у Карпатах, під Дуклёв, уж ай так было дость і вытерьпіли сьме вшыткы мукы і страсти, котры война приносить.

У нашім народнім возродженю сьме тыж спознали минулы часы, кідь нашы русиньскы дїти не могли навщівлёвати свої основны і середнї школы. Великый рух настав і у молодежи. У Чехах быв заложеный *Союз чеськой молодежи*, а на Словакії – *Союз словеньской молодежи*. Мы у выходнїй Словакії заложыли свій ***Союз молодежи Карпат***. В тій орґанізації была молодеж з нашых русиньскых сел і містечок. У септембрї 1946 быв до Пряшова скликаный першый маніфестачный зъязд. Делеґаты на нїм заступовали 178 основных орґанізацій із 13-ёх окресів Пряшівского краю. На зъяздї окрем приятя главных задач і станов была зволена *Централна рада Союзу молодежи Карпат* (ЦР СМК). Міджі главныма задачами была і робота молодежи в процесї народного возродженя і пропаґації русиньского народу.

По зъяздї ЦР СМК на своїм засїданю в януарї 1947 прияла рішіня о тім, што треба робити, жебы ся о нашім народї знало веце як дотеперь, а то нелем на Словакії, але і в чеськых краях. Таку велику пропаґацію бы міг выповнити **векшый ансамбель,** облеченый до красных нашых кроїв, із краснымa співанками, танцями і музиков. Уж тогды было рішено, же ансамбель мусить выступовати з такым проґрамом, жебы лагодив оку і уху і жебы собі нас люде облюбили, запамятали і дома довго на нас споминали. Ансамбель бы міг мати до 80 членів.

Основну часть ансамблю будуть творити **штуденты пряшівскых руськых середнїх школ:** ***Руськой ґімназії, Руськой учітельской академії*** **і руськых клас** ***Обходной академії***. Колектів ансамблю доповнять **молоды артісты нашого національного театру і позваны далшы знамы музиканты і співаци з околіцї Пряшова.** За главного орґанізатора ансамблю быв назначеный **Др. Андрій Сушко**. Із ЦР СМК помічниками были **М. Сопко, В. Лапутка** і ін.

Кідь уж веджіня ансамблю выбрало будучіх членів, на початку апріля 1947 позвало вшыткых на першу стрічу до *Руського дому* в Пряшові. Міджі позваныма быв ай автор той статї, тогды штудент *Руськой учітельской академії*. На тій стрічі нам **Др. А. Сушко** росповів о главных задачах: через ансамбель пропаґовати наш русиньскый народ по векшых містах, в Чехії і на Словакії. Повів о орґанізації ансамблю, котрый мав мати три ґрупы: хорову, танечну і музичну. Хор мали нацвічовати **братя Капішовскы**, музичный орхестер мав вести директор *„Українського національного театру“* **Варфоломій Баволярь** і **В. Любимов мол**., танцї мав нацвічовати танечный майстер **В. Сидор** і **Н. Сас**. План нацвіків быв такый: через школьскый рік нацвікы мали быти в суботу пообідї і у недїлю по святій лїтурґії в *Руськім домі*. Од 15. юна до 15. юла мала быти приправа проґраму в *Чорнім орлї*. Почас вакацій штуденты мали быти в *Алумнеї*. Там могли бывати тоты, котры доходжають з околіцї Пряшова і з дале. По скінчіню приправы ансамбель выступить на концертї – ґенералцї перед пряшівсков публіков у містьскім театрї, што при *Чорнім орлї*. На кінцю юла 1947 ансамбель буде репрезентовати молодеж выходословеньского краю на *Світовім фестівалї демократічной молодежи* у Празї. По нїм будуть концерты по векшых містах в Чехії і на Словакії. Были то міста: Пылзень, Карловы Вары, Градец Кралове, Колін, Оломоуц, Острава, Тренчаньскы Тєпліці, Сляч і Баньска Бістріця.

Кідь сьме ся тото вшытко дізнали, не вірили сьме самы собі, же то може быти правда і же тото вшытко докажеме. Але якось в нас било сердце і гнало на выповнїня такого великого брагородного дїла, котре буде на хосен нашого народу. І так зачало нацвічованя хору, орхестру і найтяжша робота танечників. Хор і орхестер не мали аж такы великы проблемы. Нас, котрых выбрали до танечной ґрупы, при нацвічованю руського козачка або українського гопака, зачали болїти свалы на ногах, же сьме не бировали ходити, а не іщі танцёвати. Вечур на інтернатї нам давали по фляшцї алпы, котров нам дївчата натерали ногы, абы сьме на другый день могли холем ходити. Но тогды наш молодый орґанізм мав дость сил і біль скоро поминув...

Танечници нацвічовали тоты танцї: руськый козачок на мелодію *„Светит месяц...“*, матроськый танець на мелодію *„Яблочко“*, козацькый танець із шаблями, українськый гопак, полониньскы коломыйкы і ін. Но у репертоарї проґраму была найлїпша композіція співу, музикы і танцю на гімнічну пісню *„Верховино, цвітку ти наш...“* При тім танцю на сценї была поставлена фаребна куліса полониньских Карпат. Техніци на сценї могли зробити світло вночі при місячку або ясный день, подля того у котрый час дня молодеж на полонинах танцёвала.

У хорї приправлёвали руськы, українськы, підкарпатськы русиньскы, чеськы і словеньскы співанкы. Орхестер на самостатне выступлїня приправив найкрасшы руськы мелодії-співанкы, при котрых выникали у соло-граню на балалайках **В. Любимов, мол**. а на гармошцї-баянї – директор театру **Варфоломій Баволярь**.

Послїднїй тыждень перед ґенералков у театрї режісеры при пробах єднотливы выступы заряджовали так, як будуть наслїдовати за собов на концертї. Зачінав хор, потім выступив самостатный орхестер, далше наслїдовали танцї, піснї, но то найлїпше і найкрасше режісеры дали на конець концерту. Была то композіція співу, музикы і танцю на гімнічну пісню *„Верховино, цвітку ти наш...“* У тім послїднїм выступлїню на концертї режісеры хотїли указати прекрасну природу полониньских Карпат, співы, танцї нашого народу, ёго добре сердце і радость зо жывота. На тото была приправлена фаребна куліса полониньских Карпат і фаребне освітлїня полонин вночі і через день. Прекрасный образ на сценї підсилёвали і нашы крої. Дївчата у них, з намалёваныма личками, фаребныма пантликами, вызерали на сценї як попкы.

Выступлїня зачінало ночным синїм освітлїнём зблизка полониньских Карпат. При тихім граню орхестра і співу хору піснї *„Верховино...“* выходили з обидвох боків сцены помалы у танечнім рітмі молоды пары обяты і притулены ку собі. У салї тогды было тихо, як у гробі. Люде лем позерали і чекали, што буде далше. А далше, кідь хор і орхестер при піснї *„Ой, нема то краю, краю...“* перешли на форте, зачали веселы полониньскы танцї, коломыйка і полониньске колесо, у котрім танцёвало 12 танечників-хлопцїв. Теперь уж публіка не вытримала тихо сидїти, встала і зачала нам до рітму танця ляпкати. Тота заключна сцена нелем у Пряшові на ґенералцї, но ай у другых містах по републіцї мала найвекшый успіх. Публіка нас довго із сцены не хотїла пустити. Тым была і выповнена задача ансамблю, жебы по нашім концертї на нас люде довго споминали. По такім выступлїню, я думам, споминали.

Довгу дорогу по републіцї ансамбель зачав зачатком авґуста у Празї. Ту праві зачінав *Світовый фестівал демократічной молодежи*. **Перше выступлїня было на *Страгові*.** І кідь штадіон великый, но така величезна маса молодых людей вшелиякой народности цілого світа го цалком заповнила. При першім концертї на *Страгові* сьме указали лем малу часть приправлёваного репертоару. Были то полониньскы танцї, коломыйка і козачок. Коло сцены ся зышло велё молодых людей. Нашы выступлїня прияли з такыма потлесками, же дакотры танцї сьме мусили повторяти.

По концертї уж нас чекали руськы хлопцї і дївчата із Совєтського союза і просили ся нас, котру їх область або край заступуємо. Мы їм высвітлёвали, же сьме высланцями выходословеньского краю од Пряшова, а не із Совєтського союза. Не могли порозуміти, чом співаме по руськы і танцюєме руськый танець *„Козачок“*. Тогды было треба повісти цілу правду, же ту на Словакії, в Карпатах, уж оддавна жыє і народ, котрый ся зве Русинами. Ёму суть руськы танцї і піснї барз близкы, а полониньскы поважує за свої. Довго сьме діскутовали о нашім народї, но наконець дошло к порозуміню на обидхох сторонах. Были стрічі і зо Сербами з Югославії, штудентами із Африкы, і другы народности ся ку нам голосили. Но, просто, была там молодеж з цілого світа.

І кідь першый концерт на *Страгові* быв выдареный, но, главны пункты нашого посланя были іщі перед нами. Чекали нас выступлїня у шестёх чеськых містах і трёх словеньских. Зачінали сьме у Пылзню на зимнім штадіонї вечур. Техници на сценї приправили фаребны кулісы полониньских Карпат, фаребны рефлекторы, вечур ся штадіон заповнив зведавыма гостями.

Обычайно перед каждым концертом, іщі за закрытов опонов, на сцену наступив ансамбель уж в кроях. По отворіню опоны вітали нас заступцёве міста. Анамбель представив Др. А. Сушко. Вітаня ся не обышло без потлесків, што вытворяло уж допереду приємну атмосферу. Концерт зачав хор, придав ся орхестер, міджі тым танечници указали своє майстровство у танцях, но тото найлїпше пришло наконець. Была то композіція *„Верховино...“* Мы знали, же тото выступлїня, прикрашене фаребныа ефектами, вхопить каждого Пылзенчана за сердце. На зачатку погасло всягды світло, потім техници реостатами помалы пущали на сцену синє ночне світло. Кідь танечници по обидвох сторонах сцены выходили, крої на дївчатах при синїм світлї ся красно блискали, а прифарбены личка робили їх красавіцями. То было штось таке красне як на позераня, так і на слуханя, же у салї не было чути ани дыханя людей. Кідь хор і орхестер перешли на рітмічну часть піснї *„Ой, нема то краю, краю...“*, танечници зачали веселы танцї. І тогды уж ціла сала ожыла, люде вставали і зачали до такту танця ляпкати. Нашы режісеры раховали з таков реакціов публікы і зато приправили варіанты танців на повторёваня. По концертї вышли заступцёве міста, подяковали нам за прекрасный вечур, дали подарункы і велё квітів.

Выступлїня у Пылзню было перше перед чеськов публіков. По концертї нас при входї до штадіону чекали зведавы Пылзенчане. Хотїли нас видіти зблизка, поговорити і потрясти руку. Были сьме тогды щастны-прещастны з такым успіхом і іщі не усвідомлёвали собі, яке велике дїло про наш русиньскый народ робиме. На другый день містны пылзеньскы новинкы писали о выступлїню руського ансамблю із Совєтського союзу. Высоку оцінку дали нашым танцям, музиці, но найвеце хвалили хореоґрафію і нашы крої. Кідь тоты новинкы перечітав Др. А. Сушко, хопив ся за голову і повів: ***„Я їм обшырно высвітлёвав нашу русиньску***

(Продовжіня на 6. стор.)

Ансамбель без мена

(Закінчіня з 5. стор.)

ідентічность у Карпатах, же мы не Руси, а Русины з выходного Словеньска, од Пряшова.“ Но даремна была ёго снага... Они нас хотіли видіти як руськый ансамбель той країны, одкы пришла Червена армада при ослободжованю републікы у 1945 році, но до Пылзня не дошла, і хоць єй ту чекали.

• Архівна фотоґрафія з 1947 року, на котрій суть успішны солісты русиньского ансамблю з Пряшова: (злїва) Іван Фріцькый, Анна Симкова, тогды іщі Клецова, і Александер Симко.

На другый день по фрыштику сьме коротко попозерали місто, історічну ратушу, костел, котрый бы мав мати найвысшу стріху у середній Европі, і одышли сьме до **Карловых Вар**. В лїтнїх місяцях є ту найкрасша сезона про купельных гостів. По колонаді ся проходжать множество людей вшелиякых народностей. Перед концертом нас Др. А. Сушко пожадав облечі крої і походити по колонаді, жебы нас люде виділи. Не застигли сьме по ній ходити, купельны гості нас такой обстали і зачали розговоры о тім, што сьме за єдны і одкы сьме пришли. Тяжко было высвітлёвати, же мы не Русы, але выходнярї – Русины од Пряшова. Не могли порозміти... Но на пошткартку Карловых Вар і так сьме ся підписовали азбуков як Русины з выходного Словеньска. Я думам, же сьме робили добрї.

Концерт у прекрасній кіносалї вышов на єдинку. Перед концертом при представлёваню ансамбля была тяжка задача высвітлити тото, што написали пылзеньскы новинкы о нас. Ту ся проявила речницька способность Др. А. Сушка, кідь высвітлёвав нашу ідентічность і повідав, же перед вами будуть співати, грати і танцёвати дівчата і хлопції з выходословеньского краю, із того краю у Карпатах, де перед трёма роками на Дуклї были тяжкы бої Совєтьской армады під командованём маршала Конєва і Чеськословеньского армадного збору під командованём ґен. Л. Свободы. У тім краю жыють Русины, котры почас боїв на Дуклї зажыли вшыткы страшны мукы, страданя і наслїдкы войны. Не знам, ці ся му подарило пересвідчіти купельных гостів на концертї, но подля великого тляпканя, сердечного подякованя нам за прекрасне выступлїня і множество квіток, думам, же подарило.

Опиты успіхом і славов, продовжовали сьме концертованя по далшых чеськых містах: **Градец Кралове, Колін, Оломоуц і Острава**. Тоты успіхы нас наповнёвали гордостёв, же і такый маленькый народ як Русины, може зробити другым людём радость і принести щастя. Усвідомлёвали сьме сі, же мы **Русины досправды сьме рівноправны з другыма народами, а даколи можеме доказати дашто веце як другы.**

Часты выступлїня по чеськых містах, каждоденне путованя, даколи влаком, даколи автобусом, нам міцно одоберало фізічны і душевны силы. Іщі же сьме были молоды і мали великы засобы енерґії. Успіхы на каждім концертї нас гнали допереду і утверджовали у вірі, же уж лїпше про наш русиньскый народ сьме зробити не могли.

Почас нашого путованя в дакотрых містах были проблемы з уквартелёванём. Споминам собі на місто Оломоуц. По концертї было треба уквартелёвати коло 30 членів ансамблю, бо на готелї і на убытовнях уж веце місця не было. По концертї притомны были вызваны, хто бы хотїв нас на ніч взяти домів, може почекати перед театром. Чекало веце інтересуючіх, як было нас. Мене і **Штефана Качмаря** взяла родина Дворжакова, бывали недалеко театру в краснім домику зо загородов. Дома нас добрї почастовали. Уж при вечері зачала бісїда о тім, што сьме за люде. Думали, же сьме з Руська, бо сьме ся їм барз любили. Высвітлёвав єм, же мы – не Русы, але Русины з выходного Словеньска. Там у Карпатах жыє такый маленькый народ – Русины. Нам вшытко руське є барз близке, бо і віру маме як они – „руську“. Уж у 19. сторочу наш будитель А. Духновіч писав, же братя што за горами, то не чуджі. По нашых селах і містечках нашы дїдове і прадїдове не будовали костелы, але ставляли деревяны церькви. Нашы церьковны праздникы святкуєме подля юліаньского календаря, подля котрого Рождество нам не выходить на 25. децембра, а на 7. януара. Домашня панї мене заставила і припомянула, же і в околиції Оломоуца бывають люде – руськы еміґранты, котры церьковны праздникы святкують інакше як они, люблять ся їм православны церькви поставлены коло Оломоуца. Єдна з них стоїть і в середині міста...

При барз смачній вечері і інтересній бісїдї час фрышно утїкав. Зразу чуєме, як у курнику на загородї співать когут. Штефан Качмарь загласив, же уж буде рано, разантно закінчів розговоры, подяковав за файну вечерю, добру компанію і пішли сьме спати. По богатім фрыштику нас гоститель одпровадив до театру. Ту уж стояли автобусы, котры нас повозили по містї, навщівили сьме прекрасный православный храм і привезли нас на штаціон. Подяковали сьме нашым приятелям, насіли до влаку, закывали руками і одышли до Остравы.

По дорозї ку нам присів **Александер Симко**, мы ёго звали Саша. Попросив ся нас, як сьме спали. Я одповів, же добрї, але мало. Саша на то: *„А я ніч не спав, бо мій гоститель быв такый зведавый на нас, выпрошовав ся на вшытко, на наш народ, на нашу културу, нашы звыкы, же при добрій вечері і довгій дебатї, єм не збачів, же уж є рано.“ Але фрыштик з паном іщі встигли. Штефан Качмарь мі до уха зашептав: „Не были сьме самы, што нам домашній ґазда не дав спати.“*

Концерт у Остраві быв найуспішнїшый. До салы засіли і баници, на котрых ся блискали уніформы, бо праві ославлёвали *День баників*. Проґрам ся їм так любив, же бы позерали до рана. По скінчіню концерту пришли міджі нас і дяковали „нашій Совєтьскій армадї“ за ослободжіня Остравы у марцю 1945 року. Нашы членове ансамблю ся снажыли высвітлити, же то не была наша армада, же мы Русины з выходного Словеньска, но і нашы танкісты і летції Чеськословеньской армады боёвали тыж при Остраві. Даремна была наша снага, бо не вшыткым то было ясно. Радше сьме перешли на другы веселїшы темы, лем абы їм не попсути добру наладу і радость з нашого концерту, а главно, абы на нас в добрім споминали.

Острава была послїднє місто у Чехах. Скоро рано влаком сьме вырушили на Словеньско. У планї были три міста: **Тренчаньскы Тєпліці, Сляч і Баньска Бістріца**. Ту ся приправлёвали ославы 3. роковин Словеньского народного повстаня. До репертоару хор і орхестер приправили руськы і словеньскы партізаньскы співанкы, бо они были тогды актуалны і облюбены.

Тренчаньскы Тепліці мали велё купельных гостів. Ку вечеру ансамбель вышов до міста міджі людей у кроях. Были сьме і на купаліску *„Зелена жаба“*. За короткый час зістав порожнїй, бо вшыткы гості у плавках нас обстали. Зачали неконечны розговоры – ці сьме прямо з Москвы або другого міста. Кідь сьме повіли, же з Пряшова, такой спознали, же Пряшів є на Словакії. Мож спочатку были скламаны, но нашы арґументы о Русинах так забрали, же єден Чех мі приніс пиво і так повів: *„Так напі се, младей а гезкей Русіне.“* Сердечна дружба міджі Словаками, Чехами і нами ся проявляла нелем на купаліску, но і на концертї, і по нїм.

На **Сляч**і выступлїня было пообідї. Не жебы наш концерт не мав успіх, но найкрасша композіція на співанку *„Верховино...“* не вынекла так красно при деннім світлї, як вечур при світлї фаребных рефлекторів. Велику спокійность купельны гості проявили і так довгым тляпканём. Уж нам оставало лем єдно выступлїня – у **Баньскій Бістріці**. Велика фізічна і душевна унава не убрала нам снагу сконцентровати послїднї силы і достойно ославити 3. юбілей СНП.

Концерт зачінав на трібунї в центрі міста. Першов співанков была партізаньска пісня *„По долинах....“*, котру співав цілый колектів. Репродукторы тоту співанку рознесли по цілій бістріцькій долинї. Придали ся ку нам і коло трибуны стоячі партізане з металами на грудях. Была то достойна ослава СНП, але і дана честь тым, котры ся того не дожыли. Нас найвеце потїшыло тото, же наш ансамбель быв при тім.Так скінчіло по републіці наше путованя, на котрім много раз было споминане слово Русин.

У Пряшові по оцінїню нашой роботы і подякованю нам найвысшыма представителями ЦР СМК, ансамбель быв роспущеный, а мы штуденты наступили до школ, бо зачінав новый школьскый рік 1947/48. Так згасла ясна звізда, котра нам світила по цілій дорозї нашого путованя. Но не згасла цалком. Од нёй одпырскли малы звіздочкы, котры ся розлетіли по нашій Пряшівщінї, а дакотры залетіли аж за єй граніці. Там зачали світити на новы ансамблї народной творчости.

Спомяну холем дакотры приклады: хоріста **Александер Симко** своїм прекрасным глубокым голосом співав до кінця жывота у кошіцькім українськім хорі *„Карпати“*. Хоріста **Ш. Качмарь** охабив учітелёваня в радваньскій школї і перешов до ПУЛЬСу. Соліста **Й. Шестак** співав у армаднім умелецькім колектіві в Братїславі. Найлїпшых співаків і танечників директор *„Українського національного театру“* Варфоломій Баволяр выбрав до свого молодого колектіву в театрї. Музиканта **Юрія Цімбору** знали сьме як доброго діріґента, управователя народных співанок у ПУЛЬС-ї. Автор той статї по скінчіню *Руськой учітельской академії*, на руській міщанції у Радвані над Лабірцём мав такый ансамбель, же у шк. р. 1949/50 на сутяжах міщаньскых школ заберав вшыткы першы міста нелем на окреснім колї у Міджілабірцях і на крайскім колї в Пряшові, но і на цілословеньскім колї в Братїславі. Комісія тот ансамбель выгослосила за найлїпшый.

І дакотрым другым членам ансамблю зналости і навыкы научены у ансамблї позначіли їх далшый жывот о остали робити у сфері народной умелецькой творчости.

При писаню той статї я выужывав матеріалы мого домашнёго архіву і наше споминаня з учітелём Качмарём на радваньскій школї. Вы, што будете чітати тоты мої спомины і были сьте членами того ансамблю, може найдете даякы неточности, прошу перебачте мі, бо у моїм архіві не є вшытко, моя память 80-річного пензісты тыж не є найлїпша. Хотїв єм припомянути вшыткым, котры чітають русиньскы новинкы, же **є тому праві 60 років од того часу, кідь при ЦР СМК у Пряшові в 1947 році быв заложеный такый ансамбель, но не встигли му дати нияку назву. Також я го теперь назвав *„Ансамбель без мена“*.**

***Інж. Іван ФРІЦЬКЫЙ,** Кошыції*

Ты любиш, брате, Русь...

„Ти любиш, брате, Русь,
Як хлїб і кусок сала,
Я ж гавкаю раз-враз,
Щоби вона не спала...“

Так свого часу писав Іван Яковіч Франко, вызначный україньскый писатель. Ай у нас на Словакії суть іщі такы люде, тзв. Українції-Русины, котры ся бьють до грудей і кричать, як они люблять Україну. Франко кідь говорив за Русь, думав о Україні, і добрї выстигнув тоту „любов“, котра ся рівнала фалаточку солонины.

Не мам абсолутно ніч проти Україні, наопак, пережыв єм там добры і менше добры часы, бо там єм выріс, там прошло моє дїтство, там єм пережыв свої молоды рокы.

Кідь в 1947 році скоро 13 000 людей оптовало до Совєтьского союзу, конкретно на Україну, містны уряды і їх працовници вшыткым нам автоматічно записали україньску народность і совєтьске обчанство, што было протизаконне і протиправне. Нихто нам не высвітлив, якой сьме доправды народности. А так єм быв раз Чех, раз Словак, раз Чехословак, раз Українець, раз Русин-Українець, лем не Русин. Але я ся сам поступно допрацовав до того, же єм Русин, а не дахто іншый.

На Словакії, главно на выходній, жыє дость Українців, котры ту пришли із своёй ненькы-України. Єдны ту пришли за роботов, другы сі ту заложыли родину і под. Главно, же ся дістали споза бывшого желїзного муру. А способы, як то зреалізовати, ся нашли. Докінця сі ту на Словакії заложыли културны сполкы. Правда, мы їх не выганяме назад на їх „батьківщину“, як они, або їх краяне „земляки“ выганяли нас оптантів назад на Словакію. *„А чого ви сюди приїхали, Гуцули, Ґуралї, на нашу батьківщину? Ану, збирайтеся геть звідси, а щоб вас!..“*

Інтересно, же Україна уж є веце як 10 років самостатна, слободна, демократічна, але не познам ани єден припад, жебы дахто з тых, котры поприходили з України, ся вернули назад. Нихто, ани *„єдна нога“*. Якбач, сі то барз добрї роздумали, а же тот сімболічный кусок „сала“, о якім писав Іван Франко, ся їм став милїшым, як їх любов до своёй ненькы-України. Не вертають ся назад, бо там не мають тото, што мають ту на Словакії у змыслї матеріалного забеспечіня. На Словакії маме іщі далшу катеґорію тых, што люблять Русь, т. є. Україну, *„як хлїб і кусок сала“*. Суть то тоты, што в 50-ых, 60-ых і 70-ых роках, а може і пізнїше, штудовали в Совєтьскім союзї. Были то штуденты з тзв. країн народной демокрaтії. Самы ся публічно признали, же мали векшы штіпендії як їх професоры платы на высокых школах, не говорячі вже о мізернім платї робітників і колхозників. Штуденты із Чеськословеньска собі весело за 5 років ходили нелем на лекції на высокых школах, але і по рештаваціях, і барах Москвы, Ленїнґраду, Кієва, Харкова, Волґоґраду, Одесы. Не чудо, може і я, быти на їх містї, кідь бы єм дістав таку высоку штіпендію і мав бы єм в буґелярї копу пінязёй, бы єм „різав фраєра“, а може бы єм гварив, як я люблю Совєтьскый союз, Україну і под. А ідучі на лекції і на екзамены, бы єм быв істїшый, же їх звладну, бо пофесоры єдно око прижмурять зато, же сьме штуденты з країн народной демократії, котрым треба помагати.

Мы, дїти оптантів, што сьме ся в 1947 році переселили до Совєтського союзу, не мали сьме таке щастя. Нї, не были сьме о ніч глупшы, як тоты, што ішли до „Руська“ штудовати. Скоріше, наопак. Лемже дверї совєтьскых высокых школ, але і рештавацій, і барів про дїтей колхозників были заперты. Дость часто было чути такый діалоґ:

– Де твої родічі роблять?

– В колхозї.

– Ідь ай ты там робити.

Так ся гварить, же ласка іде через жалудок. На тоты істы річі чоловік позерать вшеліяк. Інакше кідь є сытый, а інакше кідь є голоден. Шкода, же ай на Словакію зо западу приходить конзумный способ жывота. Велё людей ся зачінать позерати на околиты річі через призму достатку, матеріалного забезпечіня і благобыту. Нелем на Словакії. То іщі раз ся підтверджують слова І. Франка. Теперішня реалность є того доказом, ай міджі народностями.

***Николай ШКУРЛА,** Ладомирова*

Выставкы русиньскых малярїв

По персоналній выставції образів русиньского маляря, родака із Сукова, Міджілабірьского окресу – **Андрія Ґая** к ёго **75-річному** юбілею (**од 20. септембра до 21. октобра 2007**) была **25. октобра 2007** у Шаріській ґалерії в Пряшові отворена далша выставка русиньского маляря, родака з Михайлова, Сниньского окресу – **Юрія Кресилы**, якый тыж бы ся быв того року дожыв 75 років, але нечекано одышов до вічности 22. марця 2007. **1. новембра 2007** в ґалерії *„Per Spectrum“* у будові Театру Александра Духновіча в Пряшові была зась отворена выставка Русинкы **Анны Ґаёвой,** пряшівской родачкы. Плодный час выставок доповнив далшый Русин – **Іван Шафранко**, родак із підкарпатьского села Турья Пасіка, котрый у своїй ґалерії на Главній 44 у Пряшові ся представлять з выставков під назвов ***Ретроспектіва.*** То были штирї самостатны выставкы штирёх Русинів, а теперь **од 26. новембра до 31. децембнра 2007** они вєдно выставлюють з далшыма на колектівній выставції названій ***Татраньскы іншпірації – Міджінародный малярьскый пленер сполку КОПА***, а то в приватній ґалерії Анны Ґаёвой *„AG GALLERY“* на ул. Главній 66 у Пряшові. Як видно, конець рока є барз плодный праві на выставкы русиньскых вытварных умелців із Пряшова. ***-аз-***

• Погляд на часть експозіції найновшой выставкы Анны Ґаёвой у ґалерії „Per Spectrum“ у Пряшові.
Фотка: Д. Ґузі

НАРОДНЫ НОВИНКЫ

Выдавать **Русин і Народны новинкы** за помочі Міністерства културы СР. Шефредактор: Мґр. Александер ЗОЗУЛЯК, редакторкы: ПгДр. Кветослава КОПОРОВА, ПгДр. Марія МАЛЬЦОВСКА, языкова редакторка: ПгДр. Анна ПЛЇШКОВА, ПгД. Adresa: **Ľudové noviny, Duchnovičovo nám. 1, 081 48 Prešov, SR**. Tel.: 051/772 56 29. Передплатне на рік 250,- Ск, до сусідніх штатів – 600,- Ск, до заграніча поштов II. кл. 35 $ або 26 €, поштов I. кл. 43 $ або 34 €, заплатити мож і в редакції, банковым переводом або поштовов поукажков на ч. рахунку 1386912153/0200, Všeobecná úverová banka, pobočka Prešov. Реґістрачне ч. **MK SR 417/91, MIČ 49 438.** Опублікованы погляды дописователїв не мусять быти згодны з поглядами редакції.

Адреса новинок на інтернеті: **www.rusynacademy.sk, http://narodny-novynky.presov.sk,** E-mail: **rusyn@stonline.sk**

Rusín a Ľudové noviny
Duchnovičovo nám. 1
081 48 Prešov 1
PLZ
VsRP - 664/2003

Platené v hotovosti
080 02 PREŠOV 2